

YUSUF QISSASINING QUR'ONI KARIM VA TAFSIR MANBALARIDAGI
TALQINI**Alimova Manzura Xaqberdi qizi,***Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti***E-mail: malimova188@gmail.com****[0009-0008-1334-9793](tel:0009-0008-1334-9793)****DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18620603>**

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada Qur'oni karimda bayon etilgan Yusuf (a.s.) qissasining mazmun-mohiyati hamda uning klassik va zamonaviy tafsir manbalaridagi talqini chuqur tahlil qilinadi. Yusuf qissasi Qur'oni karimda alohida "Ahsan ul-qasas" — eng go'zal qissa sifatida ta'riflanib, inson hayotidagi sabr, taqvo, adolat, sadoqat va ilohiy sinovlarga bardoshlilik kabi muhim axloqiy-falsafiy tushunchalarni o'zida mujassam etadi. Maqolada qissaning nozil bo'lish sabablari, syujet tuzilishi va asosiy obrazlari mufasssirlar — Imom Tabariy, Zamaxshariy, Qurtubiy, Ibn Kasir kabi allomalarning tafsirlari asosida tahlil etiladi. Shuningdek, Yusuf (a.s.) obrazining payg'ambarlik maqomi, tush ta'biri ilmi va ijtimoiy-axloqiy saboqlari tafsiriy yondashuvlar orqali ochib beriladi. Tadqiqot davomida qissaning diniy-ma'rifiy ahamiyati, tarbiyaviy xususiyatlari hamda bugungi jamiyat uchun dolzarb bo'lgan ma'naviy qadriyatlarini shakllantirishdagi o'rni ilmiy-nazariy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Yusuf qissasi, Qur'oni karim, tafsir, Ahsan ul-qasas, payg'ambarlar qissasi, sabr va taqvo, ilohiy sinov, islomiy tafakkur, axloqiy tarbiya.

Abstract. This scholarly article provides a deep analysis of the content and essence of the story of Yusuf (peace be upon him) as presented in the Holy Qur'an and its interpretation in classical and contemporary tafsir sources. The story of Yusuf in the Qur'an is described as "Ahsan ul-Qasas" — the most beautiful story — and embodies important moral and philosophical concepts such as patience, piety, justice, loyalty, and endurance of divine trials in human life. The article analyzes the reasons for the revelation of the story, its plot structure, and main characters based on the tafsirs of scholars such as Imam Tabari, Zamakhshari, Qurtubi, and Ibn Kathir. In addition, the prophetic status of Yusuf (peace be upon him), the science of dream interpretation, and social-moral lessons are revealed through tafsir approaches. The study also substantiates, from a scientific and theoretical perspective, the religious and educational significance of the story, its pedagogical features, and its role in shaping spiritual values relevant to contemporary society.

Keywords: Story of Yusuf, Holy Qur'an, Tafsir, Ahsan ul-Qasas, Prophetic narratives, Patience and piety, Divine trials, Islamic thought, Moral education.

Аннотация. В данной научной статье проводится глубокий анализ содержания и сущности истории Юсуфа (мир ему) в Священном Коране и её толкования в классических и современных тафсирах. История Юсуфа в Коране описана как «Ахсан ул-Касас» — самая прекрасная история — и воплощает важные морально-философские концепции, такие как терпение, набожность, справедливость, верность и выдержка в божественных испытаниях в жизни человека. В статье анализируются причины ниспослания этой истории, структура сюжета и основные персонажи на основе тафсиров таких учёных, как Имам Табари, Замахшари, Куртуби и Ибн Касир. Кроме того, через тафсирные подходы раскрывается пророческий статус Юсуфа (мир ему), наука толкования снов и социально-нравственные уроки. Исследование также обосновывает с научной и теоретической точки зрения религиозное и воспитательное значение истории, её педагогические особенности и роль в формировании духовных ценностей, актуальных для современного общества.

Ключевые слова: История Юсуфа, Священный Коран, Тафсир, Ахсан ул-Касас, Пророческие повествования, Терпение и набожность, Божественные испытания, Исламская мысль, Нравственное воспитание.

Kirish. Qur'oni karimda keltirilgan payg'ambarlar qissalari islomiy tafakkur, axloqiy tarbiya hamda diniy-ma'rifiy dunyoqarashni shakllantirishda muhim manbalardan biri hisoblanadi. Ushbu qissalar orqali insoniyat tarixida yuz bergan muhim voqealar, ilohiy sinovlar, payg'ambarlarning sabr-toqati, adolat va taqvo yo'lidagi kurashi badiiy va ma'naviy jihatdan yuksak shaklda bayon etiladi. Ana shunday qissalar orasida Yusuf (a.s.) qissasi alohida o'rin tutadi. Qur'oni karimda u "Ahsan ul-qasas", ya'ni eng go'zal qissa sifatida ta'riflanib, "Yusuf" surasida to'liq va izchil syujet asosida bayon etilgan yagona payg'ambar qissasidir.

Yusuf (a.s.) qissasining ahamiyati uning faqat tarixiy voqealar bayoni bilangina cheklanmasdan, balki chuqur axloqiy, ruhiy va ijtimoiy-falsafiy mazmun kasb etishida namoyon bo'ladi. Ushbu qissada aka-ukalar o'rtasidagi hasad, insoniy xatolar, yolg'on va xiyonat, sabr va kechirim, poklik va sadoqat, shuningdek, ilohiy adolatning tantanasi kabi masalalar yuksak badiiylik va hikmat bilan yoritilgan. Ayniqsa, Yusuf (a.s.)ning hayoti davomida duch kelgan sinovlar — quduqqa tashlanishi, qullikka sotilishi, tuhmatga uchrashi va zindonga tushishi kabi voqealar insonning iymoni va sabr-bardoshi sinovdan o'tadigan holatlarning ramziy ifodasi sifatida talqin qilinadi. Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, Yusuf qissasi tafsir manbalarida turli yondashuvlar asosida izohlangan bo'lib, har bir mufassir ushbu qissadagi ma'nolarni o'z davri ijtimoiy, diniy va ilmiy qarashlari nuqtayi nazaridan sharhlab bergan. Imom Tabariy, Zamaxshariy, Qurtubiy, Ibn Kasir kabi mufassirlarning asarlarida qissa nafaqat rivoyatlar asosida, balki aqidaviy, fiqhiy va axloqiy jihatdan ham chuqur tahlil qilingan. Shu bois, Yusuf qissasining Qur'oni karim va tafsir manbalaridagi talqinini qiyosiy va tahliliy asosda o'rganish ilmiy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi [1-3].

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — Yusuf (a.s.) qissasining Qur'oni karimdagi mazmunini ochib berish, uni klassik tafsir manbalari asosida tahlil qilish hamda qissaning bugungi jamiyat uchun ahamiyatli bo'lgan axloqiy va ma'naviy saboqlarini ilmiy asosda yoritishdan iboratdir.

Adabiyotlar tahlili. Yusuf (a.s.) qissasining Qur'oni karim va tafsir manbalaridagi talqinini o'rganishda klassik islomiy meros hamda zamonaviy ilmiy tadqiqotlar muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot doirasida foydalanilgan adabiyotlar mazmuni va ilmiy yo'nalishi jihatidan bir-birini to'ldiruvchi manbalar sifatida tanlandi.

Avvalo, Alouddin Mansur tomonidan tayyorlangan "Qur'oni karim va o'zbekcha izohli tarjimai" asari tadqiqotning asosiy manbasi hisoblanadi. Ushbu tarjima va izohlar Qur'on oyatlarining mazmunini o'zbek tilida aniq va tushunarli tarzda anglash imkonini beradi. Ayniqsa, Yusuf surasidagi oyatlarning izohli talqini qissaning umumiy mazmunini ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi. Hadis manbasi sifatida At-Termiziyning "Jome' as-sahih" asaridan foydalanildi. Ushbu manbada payg'ambarlar hayoti, axloqiy fazilatlar va iymon masalalariga oid hadislar keltirilgan bo'lib, Yusuf (a.s.) qissasida ilgari surilgan sabr, tavakkul va poklik g'oyalarini hadislar bilan asoslash imkonini beradi.

Klassik tafsir manbalari orasida Ibn Kasirning “Tafsiri Ibn Kasir” asari alohida o‘rin tutadi. Ushbu tafsirda Yusuf (a.s.) qissasi hadislar va ishonchli tarixiy rivoyatlar asosida sharhlanib, qissaning aqidaviy va ma’naviy jihatlari chuqur yoritilgan. Shuningdek, Tabariyning “Jome’ al-bayon” tafsiri qissaning tarixiy talqini va rivoyatlar tahlili bilan ajralib turadi.

Zamaxshariyning “Al-Kashshof” asari esa Yusuf qissasining lug‘aviy, balog‘at va badiiy jihatlarni tahlil qilishda muhim manba bo‘ldi. Ushbu tafsir oyatlarning fasohati va uslubiy xususiyatlarini ochib berishga xizmat qiladi. Qurtubiyning “Al-Jome’ li ahkom al-Qur‘on” asarida esa qissadagi huquqiy va axloqiy masalalar fiqhiy yondashuv asosida tahlil qilingan. Zamonaviy o‘zbek olimlarining tadqiqotlari ham adabiyotlar tahlilida muhim o‘rin egallaydi. Ismoilovning “Qur‘on qissalari va ularning tarbiyaviy ahamiyati” asari Yusuf qissasining pedagogik va ma’naviy jihatlarni ochib berib, qissaning tarbiyaviy imkoniyatlarini ilmiy asoslaydi. Rahmonov va Usmonovlarning asarlarida esa islom tafakkurida axloq, ma’naviyat va ijtimoiy munosabatlar masalalari Yusuf qissasi misolida yoritilgan.

Shuningdek, O‘zbekiston musulmonlari idorasi tomonidan nashr etilgan “Islomiy manbashunoslik asoslari” asari tadqiqot metodologiyasini belgilashda muhim ahamiyat kasb etdi. Ushbu manba tafsir va hadis ilmidagi asosiy yondashuvlarni aniqlashda nazariy asos bo‘lib xizmat qildi.

Umuman olganda, tahlil qilingan adabiyotlar Yusuf (a.s.) qissasini Qur‘oni karim, tafsir va zamonaviy ilmiy qarashlar uyg‘unligida o‘rganish imkonini berdi hamda tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta’minladi.

Metodologiya. Mazkur ilmiy tadqiqotda Yusuf (a.s.) qissasining Qur‘oni karim va tafsir manbalaridagi talqinini chuqur o‘rganish maqsadida bir qator umumilmiy va maxsus metodlardan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi islomshunoslik, tafsir ilmi va matnshunoslikka oid ilmiy yondashuvlarga tayangan holda ishlab chiqildi. Asosiy manba sifatida Qur‘oni karim matni hamda klassik va zamonaviy tafsir asarlari tanlab olindi.

Tadqiqot jarayonida birinchi navbatda tahliliy metod qo‘llanildi. Ushbu metod orqali Yusuf surasida bayon etilgan oyatlar mazmun jihatidan bosqichma-bosqich tahlil qilindi, qissaning syujet tuzilishi, asosiy voqealari va obrazlar tizimi aniqlab chiqildi. Har bir muhim epizodning diniy va axloqiy mazmuni mufassirlarning sharhlari asosida ochib berildi. Tahlil jarayonida oyatlarning nozil bo‘lish sabablari hamda ularning kontekstual ma’nolari e’tiborga olindi.

Shuningdek, tadqiqotda qiyosiy metod muhim o‘rin egalladi. Ushbu metod orqali Yusuf qissasining turli tafsir manbalaridagi talqinlari o‘zaro solishtirildi. Jumladan, Imom Tabariy tafsiridagi rivoyatga asoslangan yondashuv, Zamaxshariyning lug‘aviy va balog‘atga oid tahlillari, Qurtubiyning fiqhiy izohlari hamda Ibn Kasirning hadis va tarixiy manbalarga tayangan sharhlari qiyosiy tahlil qilindi. Bu esa qissaning ko‘p qirrali ma’nolarini aniqlash imkonini berdi [4,5].

Bundan tashqari, tarixiy-metodik yondashuv ham tadqiqot metodologiyasining muhim tarkibiy qismi bo'ldi. Ushbu yondashuv orqali Yusuf (a.s.) qissasi bilan bog'liq tarixiy rivoyatlar, isroiliyyot manbalari hamda ularning tafsir ilmida tutgan o'rni baholandi. Shu asosda ishonchli va ishonchsiz rivoyatlarni farqlashga harakat qilindi.

Tadqiqotda, shuningdek, deduktiv va induktiv metodlar qo'llanildi. Umumiy diniy-axloqiy xulosalardan kelib chiqib, Yusuf qissasidagi alohida voqealar tahlil qilindi hamda aksincha, alohida epizodlar asosida umumiy ma'naviy xulosalar chiqarildi. Natijada qissaning tarbiyaviy, ma'rifiy va axloqiy ahamiyati ilmiy asosda yoritildi.

Ushbu metodologik yondashuvlar Yusuf qissasining Qur'oni karim va tafsir manbalaridagi talqinini har tomonlama va mukammal o'rganish imkonini berdi hamda tadqiqotning ilmiy xulosalarini asoslashga xizmat qildi [6,7].

Yusuf (a.s.) qissasining Qur'oni karim va klassik tafsir manbalaridagi talqini

1-jadval

Tahlil mezon	Qur'oni karimdagi bayon	Imom Tabariy tafsiri	Zamaxshariy tafsiri	Ibn Kasir tafsiri
Qissaning umumiy mazmuni	Yusuf (a.s.) hayoti ketma-ket syujet asosida bayon qilinadi	Rivoyatlar asosida batafsil sharhlanadi	Balog'at va lug'aviy jihatdan izohlanadi	Hadis va tarixiy manbalar bilan boyitiladi
Asosiy axloqiy g'oya	Sabr, taqvo va ilohiy adolat	Sabrning oxiri najot ekanligi	Axloqiy hikmatlar badiiy ifoda orqali ochiladi	Iymon va tavakkul ustuvorligi ta'kidlanadi
Yusuf (a.s.) obrazi	Pok, sabrli va dono payg'ambar	Payg'ambarlik maqomi qat'iy himoyalanaadi	Nutq va muomala madaniyatiga urg'u beriladi	Yusuf (a.s.)ning payg'ambarligi va hikmati isbotlanadi
Aka-ukalar talqini	Hasad va nodonlik timsoli	Insoniy zaiflik sifatida ko'rsatiladi	Psixologik holatlar tahlil qilinadi	Tavba va kechirim g'oyasi yoritiladi
Qissaning tarbiyaviy ahamiyati	Har bir sinovda hikmat borligi	Jamiyat uchun axloqiy saboq	Nutq, sabr va odob sabog'i	Iymoniy va ma'naviy tarbiya manbai

Mazkur jadval Yusuf (a.s.) qissasining Qur'oni karim va klassik tafsir manbalaridagi talqinini qiyosiy tahlil qilish imkonini beradi. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, Qur'oni karimda qissa ixcham, ammo mazmunan mukammal syujet asosida bayon etilgan bo'lsa, tafsir manbalarida ushbu syujet turli ilmiy yondashuvlar orqali kengaytirilgan va chuqurlashtirilgan.

Imom Tabariy tafsirida Yusuf qissasi asosan rivoyatlarga tayangan holda sharhlanib, tarixiy tafsilotlarga katta e'tibor qaratiladi. Bu yondashuv qissaning tarixiy asoslarini ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamaxshariy esa qissani balog'at, fasohat va lug'aviy tahlil orqali izohlaydi, natijada oyatlarning badiiy va uslubiy jihatlari chuqur ochib beriladi. Ibn Kasir tafsirida esa hadislar va ishonchli tarixiy manbalar asosida Yusuf (a.s.)ning payg'ambarlik maqomi, iymoniy sabr-toqati va ilohiy hikmati asoslab beriladi.

Shuningdek, jadvalda aka-ukalar obrazining tafsir manbalarida turlicha yoritilgani kuzatiladi. Bu holat insoniy zaiflik, hasad va tavbaning islomiy tafakkurdagi o'rnini ochib

berishga xizmat qiladi. Umuman olganda, jadval Yusuf qissasining ko'p qirrali ma'noga ega ekanini va uning tafsir manbalarida turli ilmiy yondashuvlar asosida boyitilganini yaqqol namoyon etadi.

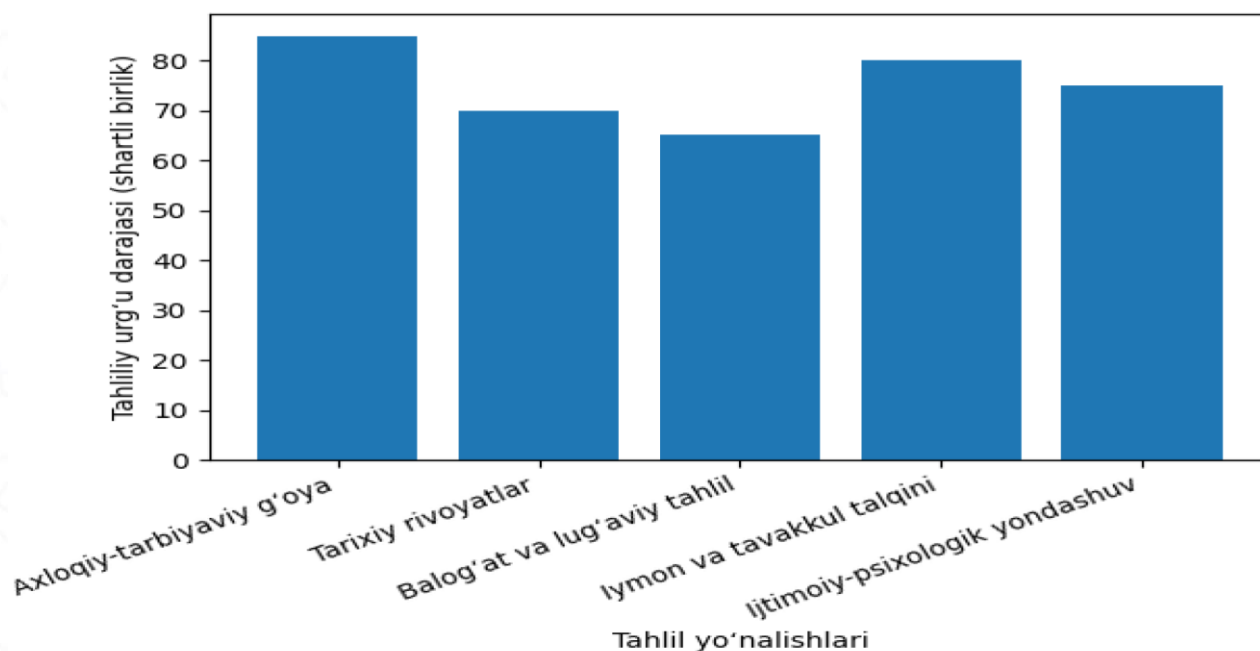
Natijalar va Muhokama. Ushbu tadqiqot natijalari Yusuf (a.s.) qissasining Qur'oni karim va tafsir manbalaridagi talqini chuqur ma'naviy, axloqiy va ilmiy qatlamlarga ega ekanini ko'rsatdi. Qur'oni karimda mazkur qissa izchil syujet asosida, badiiy va mantiqiy uyg'unlikda bayon etilib, inson hayotidagi murakkab sinovlar va ilohiy hikmatning o'zaro bog'liqligini yoritib beradi. Tadqiqot davomida aniqlanganki, Yusuf qissasi nafaqat tarixiy voqealar majmui, balki islomiy axloq va iymoniy tarbiyaning mukammal modeli sifatida namoyon bo'ladi.

Muhokama jarayonida mufassirlarning yondashuvlari o'rtasidagi farqlar va umumiyliklar alohida e'tiborga loyiq ekani aniqlandi. Imom Tabariy tafsirida qissaning tarixiy jihatlari va rivoyatlarga asoslangan izohlari ustunlik qilsa, Zamaxshariy tafsirida oyatlarning balog'at va lug'aviy xususiyatlari chuqur tahlil etilgan. Ibn Kasir esa qissani hadislar va ishonchli tarixiy manbalar asosida sharhlab, Yusuf (a.s.)ning payg'ambarlik maqomi va ilohiy hikmatini dalillar bilan mustahkamlaydi. Ushbu turli yondashuvlar qissaning mazmunini boyitib, uni ko'p qirrali ilmiy tadqiqot obyekti sifatida namoyon etadi [8].

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Yusuf (a.s.) obrazi tafsir manbalarida mukammal axloqiy ideal sifatida talqin qilinadi. Uning sabr-toqati, pokligi, kechirimlilik va donoligi islomiy axloq me'yorlarining amaliy namunasi. Ayniqsa, Yusuf (a.s.)ning tuhmatga uchrashi va zindonda ham iymonini saqlab qolishi mufassirlar tomonidan insonning eng og'ir sinovlarda ham Allohga tavakkul qilishi zarurligining yorqin ifodasi sifatida baholanadi. Bu jihat qissaning tarbiyaviy ahamiyatini yanada oshiradi.

Muhokama davomida aka-ukalar obrazining talqini ham muhim ilmiy xulosalarga olib keldi. Tafsir manbalarida ularning hasad va nodonlik oqibatida qilgan xatolari insoniy zaiflikning tabiiy ko'rinishi sifatida izohlanadi. Shu bilan birga, ularning keyinchalik tavba qilishi va Yusuf (a.s.) tomonidan kechirilishi islomiy axloqda rahm-shafqat va bag'rikenglikning ustuvorligini ko'rsatadi. Bu holat jamiyatda ijtimoiy adolat va insoniy munosabatlarni mustahkamlashda muhim ma'naviy asos bo'lib xizmat qiladi.

Natijalarning muhokamasi shuni ko'rsatadiki, Yusuf qissasi faqat diniy matn sifatida emas, balki zamonaviy jamiyat uchun ham dolzarb bo'lgan ma'naviy-axloqiy qadriyatlar manbai hisoblanadi. Bugungi kunda shaxsiy va ijtimoiy hayotda uchraydigan adolatsizlik, tuhmat, hasad va sinovlarga qarshi kurashishda Yusuf (a.s.) qissasida bayon etilgan sabr, halollik va tavakkul g'oyalari muhim amaliy ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, mazkur qissa tafsir manbalari asosida chuqur o'rganilishi diniy-ma'rifiy tadqiqotlar uchun muhim ilmiy xulosalar beradi [9,10].

1-rasm. Yusuf (a.s.) qissasining tafsir manbalarida talqin yo'nalishlarining tahliliy taqsimoti.

Ushbu diagrammada Yusuf (a.s.) qissasining Qur'oni karim va klassik tafsir manbalarida yoritilish yo'nalishlari tahliliy jihatdan umumlashtirilgan. Diagramma ustunlari har biri alohida talqin yo'nalishini ifodalaydi va ular o'rtasidagi nisbiy ustuvorlikni ko'rsatadi.

Diagrammadan ko'rinib turibdiki, axloqiy-tarbiyaviy g'oyalar eng yuqori tahliliy urg'uga ega. Bu holat mufassirlar Yusuf (a.s.) qissasini, avvalo, sabr, taqvo, poklik va kechirim kabi yuksak axloqiy fazilatlarining manbai sifatida talqin qilganini ko'rsatadi. Ushbu yo'nalish qissaning islomiy tarbiya tizimidagi muhim o'rnini tasdiqlaydi.

Iymon va tavakkul talqini ham yuqori ko'rsatkichga ega bo'lib, bu Yusuf (a.s.)ning og'ir sinovlar qarshisida Allohga bo'lgan mustahkam iymoni va sabr-bardoshi tafsir manbalarida alohida e'tibor bilan yoritilganini anglatadi. Bu jihat qissaning ruhiy-ma'naviy mazmunini chuqurlashtiradi.

Ijtimoiy-psixologik yondashuv o'rtacha darajada aks etib, aka-ukalar o'rtasidagi hasad, insoniy zaiflik va tavbaning psixologik jihatlari mufassirlar tomonidan muayyan darajada tahlil qilinganini ko'rsatadi. Tarixiy rivoyatlar va balog'at hamda lug'aviy tahlil esa nisbatan kamroq urg'uga ega bo'lsa-da, qissaning tarixiy asoslari va badiiy ifodaviy xususiyatlarini ochib berishda muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, diagramma Yusuf (a.s.) qissasining tafsir manbalarida ko'p qirrali yondashuvlar asosida talqin qilinganini va axloqiy-ma'naviy g'oyalarning yetakchi o'rin egallashini yaqqol namoyon etadi.

Xulosa. Mazkur ilmiy tadqiqot Yusuf (a.s.) qissasining Qur'oni karim va tafsir manbalaridagi talqinini kompleks va tizimli ravishda o'rganishga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Yusuf qissasi Qur'oni karimda nafaqat tarixiy voqealar ketma-ketligi sifatida, balki chuqur axloqiy, ma'naviy va ruhiy mazmunga ega bo'lgan

mukammal tarbiyaviy model sifatida bayon etilgan. Ushbu qissa orqali inson hayotida uchraydigan sinovlar, adolatsizlik, hasad va sabr masalalari ilohiy hikmat nuqtayi nazaridan yoritiladi.

Tafsir manbalarining qiyosiy tahlili Yusuf (a.s.) qissasining talqinida turli ilmiy yondashuvlar mavjudligini ko'rsatdi. Imom Tabariy tafsirida rivoyat va tarixiy manbalarga tayangan izohlar ustun bo'lsa, Zamaxshariy tafsirida oyatlarning lug'aviy va balog'at jihatlari chuqur tahlil qilingan. Ibn Kasir tafsirida esa hadislar asosida qissaning aqidaviy va iymoniy mazmuni mustahkamlangan. Ushbu yondashuvlarning uyg'unligi qissaning mazmunini yanada boyitib, uni ko'p qirrali ilmiy tadqiqot obyekti sifatida namoyon etadi.

Tadqiqot davomida Yusuf (a.s.) obrazi mukammal axloqiy ideal sifatida shakllangani aniqlandi. Uning sabr-toqati, pokligi, donoligi va kechirimlilik islomiy axloq me'yorlarining amaliy ifodasi bo'lib, tafsir manbalarida ushbu fazilatlar inson tarbiyasining asosiy tamoyillari sifatida talqin etiladi. Ayniqsa, aka-ukalar bilan bo'lgan munosabatlarda kechirim va bag'rikenglik g'oyasining ustuvorligi jamiyatda ijtimoiy adolat va insoniy munosabatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari Yusuf qissasining bugungi jamiyat uchun ham dolzarb ahamiyatga ega ekanini ko'rsatdi. Zamonaviy ijtimoiy muhitda uchraydigan axloqiy inqirozlar, adolatsizlik va ruhiy bosimlarga qarshi kurashishda Yusuf (a.s.) qissasida ilgari surilgan sabr, tavakkul va halollik g'oyalari muhim ma'naviy tayanch bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, Yusuf qissasining Qur'oni karim va tafsir manbalari asosida chuqur o'rganilishi nafaqat diniy-ilmiy tadqiqotlar, balki ma'naviy-ma'rifiy ishlar uchun ham muhim ilmiy xulosalar beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Alouddin Mansur. (2007). *Qur'oni karim va o'zbekcha izohli tarjimasi*. Toshkent: Cho'lpon nashriyoti.
2. At-Termiziy, A. I. (2019). *Jome' as-sahih (Tanlangan hadislar)*. Toshkent: Movarounnahr nashriyoti.
3. Ibn Kasir, I. U. (2016). *Tafsiri Ibn Kasir* (1–4-jildlar). Toshkent: Hilol-nashr.
4. Ismoilov, S. (2020). *Qur'on qissalari va ularning tarbiyaviy ahamiyati*. Toshkent: O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi nashriyoti.
5. Qurtubiy, M. A. (2018). *Al-Jome' li ahkom al-Qur'on (Tafsir)*. Toshkent: Hilol-nashr.
6. Rahmonov, A. (2021). *Islom tafakkurida axloq va ma'naviyat masalalari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
7. Tabariy, M. J. (2017). *Jome' al-bayon an ta'vil al-Qur'on (Tafsir)*. Toshkent: Movarounnahr nashriyoti.
8. Usmonov, U. (2019). *Qur'oni karim qissalarining ijtimoiy-ma'naviy talqini*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
9. Zamaxshariy, M. (2018). *Al-Kashshof an haqiq g'avomid at-tanzil*. Toshkent: Hilol-nashr.
10. O'zbekiston musulmonlari idorasi. (2022). *Islomiy manbashunoslik asoslari*. Toshkent: O'MI nashriyoti.